

„ERDŐT JÁRUNK, ÁRKOT LÉPÜNK...”

Weöres Sándor bakonytamási vendégségei

Az elmúlt esztendő Bakonytamási életében egymással összefüggő irodalomtörténeti évfordulókat hozott. Így történetesen, hogy egyszerre emlékeztünk két barátára: Tatay Sándorra és Weöres Sándorra. Előbbire születésének centenáriuma, utóbbira egyik látogatásának hetvenötödik évfordulója kapcsán. Ünnepségek keretében az egykori szülőház helyén álló lelkészlak falán Tatayé mellett egy második emléktáblát avattunk: megörökítve barátságukat, és a költő itteni tartózkodását, melyet valószínűleg a házigazda huszonötödik születésnapjához időzített.

A pécsi egyetemen ismerkedtek meg 1933 őszén,¹ noha gyermekkorukat egymástól nem is olyan messze éltek. (Weöres a Celldömölkhez közeli Csöngén; Pápán is járt iskolába.) Néhány évvel fiatalabb volt, de az irodalomban már előbbre tartott Tataynál, akit hamar pártfogásba vett. A harmincas években talán nem volt olyan működő vagy újonnan induló folyóirat, melybe ne ajánlotta volna meleg szavakkal valamelyik írását.² „Régen jelentkezett új magyar novellista akkora művészi készséggel, mint Tatay Sándor”³ – írta egyik könyvismertetésében. Magánleveleiben írói képességeinek taglalása mellett emberi tulajdonságairól sem feledkezett meg: „... tapasztalt, mozgékony, élelmes, becsületes ember és amellet jó cimborá...”⁴ A Weöressel való megismerkedés döntőnek bizonyult Tatay Sándor pályájában, hiszen összegezve azt, ő maga állapítja meg, hogy első találkozásuktól

számítható kapcsolata a hazai irodalmi élettel.⁵ Viszonyukban a pártfogó-pártfogolt szerep mégsem állandósult, inkább kölcsönösség volt jelen. Elég arra utalni, hogy Weöres első verseskötetének címe, a *Hideg van*, Tataytól származik.⁶

Ez a kölcsönösség az irodalom általában vett szeretetén túl inkább emberi oldalról alakulhatott ki, minden bizonnyal életük közös vonásai: a földrajzi közelség, a falusi gyermekkor, a vallás révén, melyek mind-mind hozzájárultak barátságuk megszilárdulásához. Nemsokára már Pécs városán és az egyetemen kívül is keresték egymás társaságát. Ha éppen otthon tartózkodtak, meglátogatták egymást faluikban, ott szerzett élményeiket később beleszótták alkotásaikba. Tatay például csöngői emlékei alapján írta meg *Eszter és a fajdkakas* című regényét.⁷ Ugyanakkor Weöresnek egyértelműen csak kiterjedt levelezésében maradtak fenn a Tamásin töltött napok. Tatay Sándor élete alkonyán úgy emlékezett, hogy a költő talán kétszer látogatott el ide.⁸ Közülük a szóban forgó alkalomról először Illés Árpád festőművész barátját tudatta 1935. április 8-án: „E hónap végén meglátogatom Tatayt Bakonytamásin...”⁹ Látogatásából május 16-án érkezett haza Csöngére – ahogy azt később atyai jóbarátjának, Pável Ágostonnak írta.¹⁰ Már ugyaninnen, Jékely Zoltánnak címzett levelében olvashatjuk, hogy két hetet töltött a Bakonyban.¹¹ E két adatból kikövetkeztethető, hogy április vége helyett kis csúszással, csak május első napjaiban érkezett meg. Szállása azonban nem a régi lelkészlakban, hanem a falu Bakonyhoz közelebb eső részén, a mai Tatay utca 15. szám alatt volt.¹² Tatay Lajos lelkész 1933 végén bekö-

⁵ *Tatay* 2000. 324.

⁶ „Mivel éppen szóba jött, azt ajánlottam Weöres Sanyinak, legyen a készülő verseskötetének címe: *Hideg van*.” (*Tatay* 2000. 330.) – A történeti hűséghez hozzátartozik, hogy Weöres már korábban, ismeretségük előtt is próbálkozott kötetet kiadni ilyen címmel. (Weöres I. 1998. 160., 333.) Tatay tehát inkább csak megerősíthette ebben a szándékában.

⁷ Lásd: Bata Imre utószava a levelezés kötetben. (Weöres II. 1998. 487.)

⁸ Albert Zsuzsa: *Irodalmi legendák, legendás irodalom 6. Pro Pannonia Kiadó, Pécs, 2009. 86.* (A továbbiakban: Albert 2009.)

⁹ Csöngé, 1935. április 8. (Weöres I. 1998. 247.) – Weöres két hónappal norvégiai útja előtt nagy országjárás tervezett, melynek során ismerőseit, levelezőpartnereit kívánta meglátogatni. (Weöres I. 1998. 85., 247.; II. 1998. 166.) Az első állomás Tatay Sándor volt Bakonytamásiban.

¹⁰ Csöngé, 1935. május 17. (Weöres I. 1998. 85–86.) – Kiss Tamásnak viszont azt írta, hogy 17-én. (Weöres II. 1998. 168.) Az előző levél csöngői keltezése rávilágít, hogy Weöres ebben az esetben pontatlan volt.

¹¹ Csöngé, 1935. május 24. (Weöres II. 1998. 279.)

¹² Ezt az utcát a nagyapáról, a Bakonytamási Evangélikus Gyülekezet

¹ *Tatay magyar–német szakon, Weöres ekkor történelem-földrajz szakon tanult. Első találkozásukat leírja: Tatay Sándor: Lődörgések kora. Széphalom Könyvműhely, Budapest, 2000. 323–324.* (A továbbiakban: *Tatay* 2000.) – Weöres Pécsre érkezése után két hónappal, 1933 novemberében Pável Ágostonhoz írott levelében tesz említést először Tatayról, mint az egyetemen tanuló tehetséges írók egyikéről. Weöres Sándor: *Egybegyűjtött levelek I. Pesti Szalon–Marfa Mediterrán Könyvkiadó, Budapest, 1998. 71.* (A továbbiakban: Weöres I. 1998.)

² Például: *a Sorsunkba* (Weöres I. 1998. 537.), *Számadásba, Válaszba*. Weöres Sándor: *Egybegyűjtött levelek II. Pesti Szalon–Marfa Mediterrán Könyvkiadó, Budapest, 1998. 173., 194.* (A továbbiakban: Weöres II. 1998.)

³ *E mondatot Jelek a porban* című kötetével kapcsolatban írta le a *Nyugat* 1940. 4. számában. Közli: Tüskés Tibor szerk.: *Sziklák alatt. Tatay Sándor emlékezete. Nap Kiadó, Budapest, 2000. 49.*

⁴ Illés Árpádtól, Csöngé, 1935. április 8. (Weöres I. 1998. 246.)

vetkezett halála után ugyanis a gyerekeknek el kellett hagyniuk az evangélikus gyülekezet tulajdonában lévő épületet. Sándor Etelka nővérével ekkor bérelte ki ezt az azóta lebontott kis parasztházat.¹³

Az érdeklődő természetű vendég első napjai a be rendezkedéssel és a környékkel való ismerkedéssel teltek. Bár idegileg gyenge volt, magát szívósnak, edzettnek tartotta, sőt egy helyütt úgy vallott, amikor teheti, szeret napi 30-40 km-t gyalogni, főleg az Alpokban.¹⁴ Természetes hát, hogy Tamásin elsősorban e szenvedélyét igyekezett kiélni, ugyan szerényebb földrajzi környezetben, de a „lödörgéssel” közeli viszonyt ápoló Tatay cimborájával jó társaságban. Anynyira belefeledkezett a túrázásba, hogy az életére oly jellemző levélírásba csak egy hét után fogott. Ismerősei hagyatékában egy levél és egy képeslap maradt fenn, melyet a tartalom és a keltezés alapján, valamint a keltezési vagy válaszcím tőle szokatlan elhagyása miatt községünkben kellett írnia. Előbbit május 7-én Várkonyi Nándorhoz Pécsre, utóbbit május 9-én Kiss Tamáshoz Debrecenbe címezte. Mindkettő rövid terjedelmű, bennük éppen csak életjelet adott magáról az irodalomszervezésben sem tétlenkedő fiatal költő. „... Nagyokat sétálunk...”¹⁵, „... Tatay Sanyival gyalogosan nomadizálunk a Bakonyban”¹⁶ – jellemzi legfőbb elfoglaltságát. „Sokat mászkáltunk a hegyekben, még többnapos túrákat is csináltunk”¹⁷ – írta visszatekintve a már említett Pável Ágostonhoz.

A házigazda, Tatay Sándor ötven év múltán a *Bakonyi krónikában* idézte fel ezt az – általa nyárinak mondott – időszakot.¹⁸ Albert Zsuzsa irodalmi szerkesztőnek viszont – vélhetően Weöres halála (1989) után – a másik látogatásról mesélt, amely az erdőjárások klaszikus évszakára, őszre esett. A két történet szembeötlően hasonló, az író emlékei ekkora időtávlatból nyilván már összemosódtak. Jóformán csak az évszakok eltérése és ezek tulajdonjegyei tanúskodnak amellett, hogy valóban két látogatásról kell beszélnünk. Évet itt nem jelölt meg, s ezzel kapcsolatban nem nyerünk eligazítást Weöres levelezéséből sem. Tatay 1935-ben volt utoljára állandó lakos Bakonytamásiban,¹⁹ így

egykori esperes-lelkészéről, Tatay Sámuelről nevezték el.

¹³ Tatay Sándor Bakonytamásiban élő unokahúgának, özv. Fejes Lajosné sz. Tatay Teréziának szíves szóbeli közlése nyomán.

¹⁴ Jékely Zoltánhoz, Csöngé, 1935. május 24. (Weöres II. 1998. 280.)

¹⁵ Várkonyi Nándorhoz, 1935. május 7. (Weöres I. 1998. 485.)

¹⁶ Kiss Tamáshoz, 1935. május 9. (Weöres II. 1998. 167.)

¹⁷ Csöngé, 1935. május 17. (Weöres I. 1998. 85.)

¹⁸ Tatay Sándor: *Bakonyi krónika*. Szépirodalmi Könyvkiadó. Budapest, 1985. 134–136. (A továbbiakban: Tatay 1985.)

¹⁹ Tatay 1985. 134.

elképzelhető, hogy még ebben az évben másodszer, esetleg egy évvel megismerkedésük után, 1934 őszén történt.

Végezetül álljon itt ez a közös időtöltéseik hangulatát hűen árasztó visszaemlékezés. A kettő közül azért erre esett választásunk, mert egységesebb, és a gyakoribb párbeszéd, közbevetések révén élőbb, élményszerűbb a *Bakonyi krónikában* szereplő, kitekintésekkel, tünődésekkel tagolt szövegrésznel.

[...] „Egyszer azt mondja: »Te, ha már itt vagyunk, föl kellene menni a Kőrishegyre.« Az a Bakony legmagasabb csúcsa, és odalátszott. – »Sanyi, messze van – mondom –, és hát te is milyen erőben vagy, én se vagyok az a kimondott turista.« »De – azt mondja – menjünk csak!« – »El lehetne utazni Veszprémbe – mondom –, aztán Bakonyszentlászló, és onnan közelebb érzük.« – »Nem, csak toronyiránt!« Jól van, az Eti sültöt pogácsát, elindultunk toronyiránt, és megjártuk egy nap alatt oda-vissza, hát azért el kellett menni majdnem Bakonyszentlászlóig, Fenyőfőig, de ott nincs semmi, látjuk a hegyet, és akkor nekivágtunk az erdőnek úttalan utakon. Sanyi vezetett, fantasztikus, hogy milyen erővel és milyen kitartással.

Egyáltalán nem lihegett, én sokkal jobban lihegtem, mint ő, pedig hát erősebb ember voltam, akkor még elég testes is, de Sanyi ment, ment, hátrattette a kezét és csak ment. Fölmentünk a Kőrishegy tetejére, aztán Sanyi jött a pálos szerzetesekkel. Akkor hiába volt a táj, hiába volt akármi, csak a pálosokról beszélt. Ott ültünk a világ egyik legszebb, de legalább az ország legszebb pontján, annyira estélig, hogy már Győrnek meg Pápának, a távolabbi nagyobb helységeknél – felhők voltak, de eső nem – a világossága fellátszott és gyönyörű volt, de neki a bakonyi pálosokról, kolostorokról kellett beszélni. Ismer-te sorban a Bakony hegységi pálos kolostorokat. Mindig kisült, hogy Sanyi mindenről sokat tud. Te, azt mondja, írjunk egy verset úgy, hogy te írsz egy sort, aztán meg én írok egy sort, és azt helyezzük el a kilátónak a tövében. A kilátó olyan állapotban volt, hogy nem tudtunk fölmenni, csak egy lépcsőt, mert több létra vezetett fel, féltünk, hogy összedől alattunk. Nem volt szerszámunk, de megírtuk a verset, aztán kövek közé helyeztük, jó alaposan, hogy víz se menjen rá, hogy az ott megmaradjon. Sanyi, ha valamihez ragaszkodott, az mindig meglett. Az ember mindent megtett neki, mert nagyszerű volt vele akármit csinálni... Na, akkor megyünk lefelé, és azt mondja: »Te, ne menjünk erre, mert ott az a Fenyőfő falu, és ott füstölnek a kémények, ősz van, szél kezd lenni, és a szél elhordja, felgyúlik az avar, és itt körülvesz a tűz

bennünket, és mi lesz velünk.« Mondom, mire ideér, addigra elmegyünk toronyiránt. Nem, azt mondja, nekem az az érzésem, hogy menjünk arra, amerre a Bakony véd bennünket, a szél nem ér. És akkor egy kerülő úton, fölfelé a meredeken kellett mennünk, ha lógott a nyelvem is. Lefelé pedig egy nagy kerülőt kellett csinálni a Gerencsérpusztán.²⁰ Azt mondja, Gerencsér-pusztát azt okvetlen megnézzük. Éjjel volt, de azért volt egy világos ablak. Nézzünk be, menjünk oda, azt mondja, kopogjunk be. »Hát – mondom –, Sanyi, ezek az emberek dolgoznak egész nap.« »De itt világos van, és vagy gyerek születik, vagy arra várnak, hogy a tehén ellik, itt valaki ébren van.« Hát tényleg ébren volt a gazda, és krumplit eszegetett, és közben kenyeret is hozzá. Aztán jött a felesége, és azt mondja: »Hogy eszi itt a kenyeret krumplival, mit gondolnak rólunk, hogy nincs más, mint kenyér krumplival!« Azt mondja: »Én nem kenyeret eszem krumplival, hanem ettem krumplit, és megkívántam egy kis kenyeret hozzá.« Megkínáltak étellel bennünket is. Sanyi jól érezte ott magát egy darabig, és azok is szívesen elváltak velünk. Hajnal felé jöttünk haza. Az igazság az volt, hogy tényleg – most már nem emlékszem, birka vagy tehén vagy kecske – valaminek az ellése volt.« [...]²¹

Tatay Sándor utóbb még hozzáfűzött egy mondatot, mely nagyon jellemző Weöres Sándorhoz való viszonyulására: „Akárhol összejöttünk, azért, ha csupa vicc volt is az egész este, azért Sanyi jelenlétével ott volt a nagy magyar költészet.”²² 2010. május 16-án, emléktáblájának leleplezésén a jelenlévők jóleső érzéssel gondolhattak arra, hogy a nagy magyar költészet egykor tiszteletét tette Bakonytamásiban is.

²⁰ Bakonytamási mára elnéptelenedett külterületi lakott helye – N. T.

²¹ Albert 2009. 86–87.

²² Albert 2009. 89.

